

CONSIDERAȚII PRIVIND RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI ÎN SISTEMUL ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE

Asist. univ. drd. Anca Parmena Popescu

The UN Chart underlines the main aims of the United Nations' Organization, which are the maintaining of international peace and security as well as the enhancement and promotion of human rights. All the main organs of the UN, the General Assembly, the Secretariate, The Economic and Social Council, the Security Council and the International Court of Justice are involved in this activity. The basis of the UN human rights system is the Universal Declaration of Human Rights. The entire activity that is focused on the human rights is coordinated by the High Commissioner for Human Rights. The UN human rights system also involves the Commission for Human Rights, the Subcommission for Human Rights and the Committee for Human Rights¹.

1. Preliminarii. Carta Națiunilor Unite (1945) prevede că unul dintre scopurile principale ale Organizației Națiunilor Unite este reprezentat de promovarea și încurajarea respectului pentru drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Trei ani mai târziu, Declarația Universală a Drepturilor Omului pune bazele unui corp de principii care proclamă dreptul la viață, libertate și naționalitate, dreptul de a munci și de a fi educat².

Toate organele și agențiile specializate din sistemul ONU sunt într-un fel sau altul implicate în protejarea drepturilor omului. Cea mai mare realizare a Organizației Națiunilor Unite în acest sens este reprezentată de adoptarea unui set de legi în domeniul drepturilor omului care pentru prima dată în istorie asigură cadrul legal de protecție și promovare a libertăților fundamentale ale omului. Activitatea ONU în domeniul drepturilor ONU este coordonată de Înalțul Comisar ONU pentru Drepturile Omului care cooperează cu guvernele statelor membre pentru a eficientiza activitatea în acest domeniu.

Carta Națiunilor Unite subliniază ca fiind scopurile fundamentale ale ONU următoarele: menținerea păcii și securității internaționale, realizarea cooperării internaționale în domeniul economic și social, promovarea și încurajarea drepturilor omului și libertăților fundamentale indiferent de rasă, sex, limbă sau religie și dezvoltarea de relații prietenești între națiunile lumii. Funcționarea Organizației Națiunilor Unite este realizată prin intermediul a 6 organe principale: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social, Consiliul de Tutelă, Curtea Internațională de Justiție și Secretariatul. Conform Cartei ONU, Adunarea Generală este organul principal al organizației, dispunând de largi competențe politice, administrative și financiare.

¹Bibliografie: Philippe Bretton, *Relations internationales contemporaines*, Paris, 1998; Philippe Moreau Defarges, *Organizațiile Internaționale Contemporane*, Institutul European, Iași, 2000; United Nations, Department for Public Information, *Insight the UN*, New York, 2004; United Nations, Department for Public Information, *Basic Facts about the UN*, New York, 2003; www.un.org

²Philippe Moreau Defarges, *Organizațiile Internaționale Contemporane*, Institutul European, Iași, 2000, p.11

Consiliul Economic și Social precum și Consiliul de Tutelă sunt plasate, conform Cartei ONU sub autoritatea Adunării Generale. Aceasta este alcătuită din toți membri ONU, Carta limitând însă numărul de reprezentanți ai unui stat la 5.

Atribuțiile Adunării se circumscriu în sfera: funcționării organizației (prin alegerea metodelor de organizare a propriilor lucrări, desemnarea membrilor altor organe ONU, gestionarea resurselor financiare); cooperării în domeniul politic, Adunarea Generală făcând recomandări care au ca scop promovarea cooperării internaționale; drepturile omului. Atribuțiile Adunării Generale în sfera drepturilor omului privesc: definirea normelor fundamentale ale drepturilor omului, promovarea și garantarea generală a normelor privind drepturile omului precum și protecția internațională a acestora. Consiliul de Securitate este un organ colegial restrâns, ale cărui atribuții privesc menținerea păcii și securității internaționale.

Consiliul este compus din 15 membri dintre care 5 permanenți (principalii învingători din cel de-al doilea război mondial, SUA, Uniunea Sovietică, China, Marea Britanie, Franța) și 10 membri nepermanenți care sunt aleși de Adunarea Generală pentru o perioadă de 2 ani³. Criteriile care stau la baza alegerii membrilor nepermanenți sunt reprezentate de contribuția statelor la menținerea păcii și securității internaționale și repartiția geografică echitabilă. Consiliul are o funcționare permanentă, iar președinția Consiliului este asigurată, prin rotație, pe o perioadă de o lună, de către reprezentantul fiecărui stat membru al Consiliului.

Consiliul Economic și Social este format din 18 state, alese de Adunarea Generală pentru o perioadă de 3 ani. Membrii permanenți ai Consiliului de Securitate sunt aleși automat la expirarea mandatului de 3 ani. ECOSOC desfășoară anual o sesiune principală de 4-5 săptămâni, la New York sau Geneva și două sesiuni cu caracter organizatoric la New York. Competențele ECOSOC privesc domeniul economic, social, cultural, educațional, al sănătății publice, al drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. În subordinea ECOSOC se află și Comisia drepturilor omului.

Curtea Internațională de Justiție este principalul organ judiciar al ONU, fiind format din 15 judecători independenți aleși pentru o perioadă de 9 ani. Curtea are o dublă competență: contencioasă, rezolvând litigiile între statele care îi recunosc competența, fie datorită faptului că sunt parte a unui tratat prin care este recunoscută competența de soluționare a Curții, fie ca urmare a unui compromis, prin care Curtea devine competentă într-o anumită cauză, sau ca urmare a angajamentului prealabil al statelor de a supune litigiul care va apărea între ele, competenței Curții și respectiv consultativă, Curtea putând să dea avize consultative cu privire la orice probleme de natură legală în situația în care este sesizată de un organ ONU sau de o instituție specializată a sistemului ONU.

Consiliul de Tutelă și-a încetat activitatea, principala sa atribuție constând în administrarea teritoriilor aflate sub tutelă. O dată cu independența statului Palau, în 1994, Consiliul de Tutelă și-a încetat activitatea. Potrivit Cartei ONU, Secretariatul este alcătuit din Secretarul-General și personalul necesar funcționării organizației. Secretarul-General este cel mai important funcționar al Organizației. El este numit de Adunarea Generală la propunerea Consiliului de Securitate. Carta ONU nu prevede durata mandatului acestuia, însă în practică s-a impus mandatul pe o perioadă de 5 ani, cu posibilitatea reînnoirii o

³ Philippe Moreau Defarges, *op. cit.* p.13

singură dată. Totodată, în practică s-a impus și nedeseemnarea unui candidat la funcția de Secretar-General din partea statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate.

Atribuțiile Secretarului-General se circumscriu în sfera administrativă și în sfera politică. Pe plan administrativ Secretarul-General este cel mai înalt funcționar administrativ al Organizației, monitorizând organizarea sesiunilor ONU și activitățile instituțiilor din sistemul ONU. Pe de altă parte, potrivit Cartei, Secretarul-General trebuie să îndeplinească orice alte funcții care îi sunt încredințate de celelalte organe ONU. Pe plan politic, Secretarul-General trebuie să sesizeze Consiliul de Securitate cu privire la orice acțiune care consideră că ar putea amenința pacea și securitatea internațională. De asemenea, Secretarul-General poate juca un rol extrem de important în soluționarea unor diferende internaționale prin intermediul bunelor oficii și al concilierii.

2. Consideratii istorice. Principalele coordonate ale istoriei drepturilor omului în sistemul ONU sunt legate de următoarele date: 26 iunie 1945, semnarea Cartei Națiunilor Unite și a Statutului Curții Internaționale de Justiție; 21 iunie 1946, Consiliul Economic și Social constituie Comisia Drepturilor Omului și Comisia privind Statutul Femeilor; 10 decembrie 1948, Adunarea Generală adoptă Declarația Universală a Drepturilor Omului; 20 decembrie 1952, Adunarea Generală adoptă Convenția privind Drepturile Politice ale Femeilor; 1 august 1956, Consiliul Economic și Social cere rapoarte periodice privind respectarea drepturilor omului de la statele membre; 20 noiembrie 1959, Adunarea Generală adoptă Declarația Drepturilor Copilului; 16 decembrie 1966, Adunarea Generală adoptă Convenția Internațională privind Eliminarea Oricăror Forme de Discriminare Rasială; 18 decembrie 1979, Adunarea Generală adoptă Convenția Internațională privind Eliminarea Oricăror Forme de Discriminare împotriva Femeilor; 28 mai 1985, ECOSOC stabilește Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale; 25 mai 1993, Consiliul de Securitate adoptă rezoluția 827 (1993), prin care este creat Tribunalul Criminal Internațional pentru Ex-Iugoslavia; 20 decembrie 1993, Adunarea Generală adoptă rezoluția 48/141 prin care este creat postul de Înalt Comisar ONU pentru Drepturile Omului; 8 noiembrie 1994, Consiliul de Securitate adoptă rezoluția 955 (1994), prin care este creat Tribunalul Criminal Internațional pentru Rwanda; 17 iulie 1998, este creată Curtea Penală Internațională cu sediul la Haga, Olanda⁴.

3. Organe ONU implicate în promovarea și protecția internațională a drepturilor omului.

Adunarea Generală. Principalul organ de dezbateri al ONU își exercită competențele și în domeniul drepturilor omului. Astfel, art. 1 alin. 3 din Carta ONU încurajează respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, acesta fiind unul dintre principiile care călăuzesc activitatea ONU. Mai mult decât atât art. 55 aduce precizări suplimentare cu privire la acest principiu, susținându-se promovarea respectării universale și efective a drepturilor omului și libertăților fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. Competența Adunării Generale în acest domeniu este analizată sub mai multe aspecte. Astfel, activitatea Adunării Generale s-a concentrat pe elaborarea unor norme fundamentale în domeniul drepturilor omului. În acest sens a fost

⁴ United Nations, Department for Public Information, Basic Facts about the UN, New York, 2003, p. 44

adoptată Declarația Universală a Drepturilor Omului, precum și Pactele Internaționale privind Drepturile Economice, Civile, Sociale și Politice.

Cel de al doilea aspect vizează promovarea normelor fundamentale adoptate în acest domeniu. Această perioadă este dominată de rapoarte periodice prezentate de statele membre în legătură cu respectarea libertăților fundamentale și respectiv progresele realizate în acest domeniu. Intervenția Comisiei pentru Drepturile Omului în soluționarea unor conflicte care afectau acest domeniu, marchează începutul etapei de protecție a drepturilor fundamentale ale ONU.

Consiliul Economic și Social. O dimensiune importantă a Consiliului Economic și Social este reprezentată de promovarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Pentru realizarea acestei activități, ECOSOC poate dispune organizarea de organe subsidiare permanente sau temporare. În structura ECOSOC se numără 9 Comisii funcționale, între care Comisia Drepturilor Omului, Comisia privind Statutul Femeii, Comisia pentru Prevenirea Criminalității. Tot în structura ECOSOC intră și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii, Oficiul Înaltului Comisariat al ONU pentru Refugiați, precum și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație. În domeniul drepturilor omului, ECOSOC poate organiza grupuri de experți care să coordoneze activitatea de promovare a drepturilor omului. În activitatea de promovare și respectare a drepturilor omului, ECOSOC se poate consulta cu ONG-urile, Organizațiile non-guvernamentale, care au statut consultativ pe lângă ECOSOC.

Comisia pentru Drepturile Omului. Comisia Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului a fost constituită în 1946, având ca principal scop protecția drepturilor și libertăților fundamentale, fiind totodată cel mai mare for mondial pentru promovarea drepturilor omului. Comisia elaborează standarde care guvernează conduita statelor, dar totodată funcționează și ca un forum unde țările mari sau mici, ONG-urile și grupurile de apărare a drepturilor omului din întreaga lume își pot exprima nemulțumirile. Comisia se întrunește anual la Geneva în martie și aprilie timp de șase săptămâni și are 53 de state membre. La Comisie participă 3000 de delegați din statele cu statut de membru sau cu statut de observator, precum și de la ONG-uri. În timpul sesiunii anuale, Comisia adoptă în jur de 100 de rezoluții și decizii în probleme cu relevanță pentru drepturile omului în toate regiunile lumii. În activitatea sa, Comisia este asistată de Subcomisia pentru Promovarea și Protecția Drepturilor Omului, de un mare număr de grupuri de lucru (*working groups*), precum și de o largă rețea de experți, reprezentanți și raportori. În acest an, lucrările Comisiei s-au desfășurat în perioada 14 martie – 22 aprilie.

Comisia pentru drepturile Omului are ca principal obiectiv examinarea, monitorizarea și raportarea publică a oricăror situații majore de violare a drepturilor omului în întreaga lume. Principalele teme ale Comisiei pentru Drepturile Omului sunt: dreptul la autodeterminare, rasismul, dreptul la dezvoltare, chestiunea violării drepturilor omului în teritoriile arabe ocupate, inclusiv Palestina, problema violării drepturilor și libertăților fundamentale în orice parte a lumii, drepturi economice, sociale și culturale, drepturi civile și politice, inclusiv problema torturii și a detenției, libertatea de exprimare, independența justiției, intoleranța religioasă, drepturile femeilor, copiilor, muncitorilor migranți și minorităților, promovarea și protecția drepturilor omului, incluzând munca subcomisiei, a organismelor reglementate prin tratate internaționale și a instituțiilor naționale. În prezent,

Comisia pentru Drepturile Omului are ca principală arie de activitate dezvoltarea protecției împotriva torturii și a altor forme de tratament inuman. Cea mai importantă activitate a Comisiei a fost încă de la începutul constituirii ei, elaborarea unor standarde în domeniul drepturilor omului. În 1948 Comisia a finalizat lucrările la Declarația Universală a Drepturilor Omului. De atunci, Comisia a dezvoltat standarde în următoarele domenii: dreptul la dezvoltare, drepturi civile și politice, drepturi economice, sociale și culturale, eliminarea discriminării rasiale și a torturii, drepturile copilului și drepturile apărătorilor drepturilor omului. Toate statele care acceptă aceste standarde trebuie să le implementeze în legislația națională și să raporteze în mod regulat situația drepturilor omului, la organismele internaționale care au ca principal obiectiv monitorizarea lor.

Standardele privind drepturile omului au foarte mică importanță dacă nu sunt implementate în legislația națională. În consecință, mare parte a activității Comisiei este concentrată pe examinarea problematicii implementării acestor standarde în legislația națională.

Subcomisia Națiunilor Unite pentru Promovarea și Protecția Drepturilor Omului este principalul organ al Comisiei pentru Drepturile Omului. A fost constituită în 1947 sub numele de Subcomisia pentru prevenirea Discriminării și Protecția Minorităților, schimbându-și numele în 1999. Are în componența sa 12 membri. În prezent, Subcomisia este compusă din 26 de experți independenți care sunt aleși de Comisie având în vedere criteriul distribuției geografice. Jumătate din membri sunt aleși din 2 în 2 ani pentru un mandat de 4 ani. În acest an, 7 membri sunt din Africa, 5 din Asia, 5 din America Latină, 3 din Europa de Est și 6 din Europa de Vest și celelalte state. În fiecare an, Subcomisia are o sesiune de 3 săptămâni în lunile iulie sau august la Geneva. Pe lângă membrii Subcomisiei, sesiunea anuală beneficiază și de prezența a 1 000 de observatori incluzând reprezentanți ai statelor, ai organelor Națiunilor Unite și ai agențiilor specializate, ai organizațiilor interguvernamentale și ONG-urilor care au statut consultativ pe lângă Consiliul Economic și Social. Principala activitate a Subcomisiei este de a asista Comisia în activitatea sa. Principalele funcții ale Subcomisiei sunt: elaborarea de studii privind drepturile omului, realizarea de recomandări pentru Comisie privind prevenirea discriminării de orice fel în privința drepturilor și libertăților fundamentale, precum și în privința protecției minorităților rasiale, naționale, religioase sau lingvistice, aducerea la îndeplinire a oricăror altor funcții care îi sunt trasate de către Consiliu sau Comisie.

Înaltul Comisar ONU pentru Drepturile Omului⁵ ocupă și funcția de Subsecretar-General. Acesta este principalul oficial ONU responsabil pentru activitatea derulată în domeniul drepturilor omului în cadrul sistemului ONU. Totodată, conducerea Biroului Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului îi este încredințată tot acestuia. Principala atribuție a Înaltului Comisar este de a promova respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

5. Instrumente și mecanisme. Instrumente internaționale prin care se asigură protecția drepturilor omului sunt următoarele: Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Declarația privind Dreptul la Dezvoltare (1986), Pactul Internațional privind

⁵ United Nations, Department for Public Information, *Insight the UN*, New York, 2004, p.62

Drepturile Economice, Sociale și Culturale, Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice, Convenția pentru Eliminarea Oricăror Forme de Discriminare Împotriva Femeilor, Convenția Împotriva Torturii și a Altor Tratamente Crude și Inumane, Convenția privind Drepturile Copilului, Convenția Internațională privind Protecția Drepturilor Muncitorilor Emigranți și a Familiilor Acestora.

Mecanismele convenționale (stabilite prin tratate) prin care se realizează activitatea de promovare și protejare a drepturilor omului sunt următoarele: Comitetul pentru Drepturile Omului, Comitetul pentru Drepturile Economice, Sociale și Culturale, Comitetul pentru Eliminarea Discriminării Rasiale, Comisia pentru Eliminarea Discriminării Împotriva Femeilor, Comisia Împotriva Torturii, Comisia pentru Drepturile Copilului. Există și mecanisme care monitorizează respectarea drepturilor omului în diverse țări precum Burundi, Congo, Haiti.